

REZOLIUCIJOS PRIIMTI IEŠKINĮ APSKUNDIMO PROBLEMATIKA

Roberta Biveinytė, Aušrinė Dambrauskaitė

Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto 4-o kurso studentės

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: biveinyteroberta@gmail.com; ausrine.dambrauskaite@gmail.com

Mokslinio darbo akademinė kuratorė lekt. dr. Eglė Zemlytė

El. paštas: egle.zemlyte@tf.vu.lt

***Santrauka.** Šiame straipsnyje analizuojami rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo probleminiai aspektai, pateikiama 2013 – 2020 m. laikotarpio Lietuvos teismų praktikos analizė ir jos atitiktis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse įtvirtintam reguliavimui.*

***Pagrindiniai žodžiai:** civilinio proceso teisė, civilinio proceso kodeksas, rezoliucija, ieškinio priėmimas.*

***Summary.** This article is dedicated to analyse problematic aspects of the appeal against the resolution by which a question of the acceptance of a statement of claim is resolved; the article also presents analysis of the Lithuanian case law from 2013 to 2020 on this matter and its compliance with the regulation enshrined in the Code of civil procedure of the Republic of Lithuania.*

***Keywords:** civil procedure law, code of civil procedure, resolution, acceptance of a statement of claim.*

Įvadas

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – CPK arba Kodeksas) (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 2002) įtvirtinta, jog ieškinio priėmimo klausimą teismas išsprendžia priimdamas rezoliuciją, o rezoliucija yra neskundžiama (CPK 137 str. 1 d. ir 290 str. 5 d.). Lietuvos apeliacinis teismas¹ 2013 metais bei Lietuvos Aukščiausiasis teismas² 2016 metais išaiškino priešingai – nors ieškinio

¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-938/2013.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-76-421/2016;

priėmimo klausimas yra išspręstas rezoliucija, tačiau gali būti skundžiamas, taip *contra legem* aiškinant CPK.

Kol kas rezoliucijos, kuria išsprendžiamas ieškinio priėmimo klausimas, apskundimo galimybę Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – **LAT**) ir Lietuvos apeliacinis teismas tam tikra prasme įtvirtino tik bylose, kuriose atsakovai kvestionavo ieškinio priėmimą dėl to, kad šalys buvo sudariusios arbitražinį susitarimą. Taigi, kyla klausimas, ar tokiose bylose teismai pagrįstai taiko įstatymuose nenumatytą išimtį leisti teikti atskirąjį skundą dėl rezoliucijos priimti ieškinį. Jeigu taip, ar nereikėtų pakeisti CPK ir tiesiogiai jame įtvirtinti šios galimybės, o galbūt tokias naujas taisykles taikyti ir ne tik minėtu atveju.

Taigi šio darbo **tikslas** – įvertinti rezoliucijos apskundimo pagrįstumą ir tikslingumą. Šiam tikslui pasiekti bus tiriami įstatymų leidėjo suformuoti rezoliucijos priėmimo tikslai, kitos procesinės galimybės šaliai pasiekti tuos pačius tikslus, kurių yra siekiama teikiant skundą dėl teismo rezoliucijos. Taip pat bus analizuojama teismų praktika dėl rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo, atsižvelgiant į skirtingas faktines aplinkybes ir jų daromą įtaką teismo sprendimui. Mokslinio darbo tyrimo **objektas** – probleminiai rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo aspektai.

Atsižvelgiant į tai, jog CPK nėra numatyta galimybės apskusti teismo rezoliuciją priimti ieškinį, **aktualu** išsamiau nagrinėti šio procesinio veiksmo apskundimo sukeliamus padarinius bylos šalims ir įvertinti, ar proceso šalys tikrai neturi jokių kitų procesinių galimybių apsiginti nuo bylos iškėlimo fakto. Autorių nuomone, gilesnės šios temos analizės gali būti ypač aktualios siekiant plėsti šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo supratimą bei sumažinti šio taikymo prieštaras praktikoje.

Darbe naudoti lingvistinis, teleologinis ir sisteminis **metodai**. Lingvistinio metodo pagalba siekiama analizuoti tikslų esamą CPK įtvirtintą reguliavimą. Teleologiniu siekiama suprasti, kokie buvo įstatymų leidėjo, įtvirtinusio esamą CPK reguliavimą ketinimai ir tikslai. Sisteminiu metodu analizuojama CPK tarpusavio normų dermė ir 2013 – 2020 m. laikotarpio teismų praktika dėl rezoliucijos, kuria priimamas ieškiny, apskundimo.

Darbo **originalumo** aspektas atskleidžiamas tuo, jog rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo problema, kaip praktikoje pasirodžiusi sąlyginai neseniai, dar nebuvo analizuojama Lietuvos teisės doktrinoje.

Straipsnio I dalyje aptariami ieškinio priėmimo klausimo sprendimo rezoliucija tikslai ir paskirtis. II dalyje pateikiama teismų praktikos analizė (aptariamos faktinės aplinkybės ir kritiškai vertinami teismo motyvai) bylose, kuriose teismai pripažino rezoliucijos, kuria yra priimamas ieškiny, apskundimo galimybę. III dalyje palyginamas

Darbe daugiausiai dėmesio skiriama šiems šaltiniams: Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksui, Lietuvos teismų praktikai, civilinio proceso mokamajai literatūrai ir kitai specialiajai literatūrai.

rezoliucijos apskundimo ir prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesas. Paskutinėje, IV dalyje, pateikiamos apibendrinamosios išvados dėl rezoliucijos apskundimo pagrįstumo ir reikalingumo.

I. Ieškinio priėmimo klausimo sprendimo rezoliucija tikslai ir paskirtis

CPK 290 str. 5 d. įtvirtina, jog tik Kodekse numatytais atvejais procesinius klausimus teisėjas gali išspręsti rezoliucija bei teisėjo rezoliucijos neskundžiamumą. Rezoliucija susideda iš: (i) atitinkamo procesinio klausimo išsprendimo keliais žodžiais (pavyzdžiui: „priimti“), (ii) rezoliuciją priėmusio teisėjo vardo ir pavardės, (iii) rezoliucijos priėmimo datos ir (iv) teisėjo parašo (Laužikas *et al.*, 2005, p. 191). Kodekse numatyta, jog tenkinant šalies prašymą/pareiškimą, rezoliucija sprendžiami klausimai, tokie kaip: procesinio dokumento priėmimo (CPK 115 str. 1 d.), procesinių terminų pratęsimo (CPK 77 str. 3 d.) ir kt. Tarp klausimų, kurie yra sprendžiami priimant rezoliuciją yra ir ieškinio priėmimo klausimas (CPK

137 str. 1 d., ieškinio priėmimas rezoliucija taip pat reiškia ir civilinės bylos iškelimą³). Toliau aptarsime priežastis, kodėl ieškinio priėmimo klausimas yra pagrįstai sprendžiamas priimant rezoliuciją.

a) Rezoliucija sprendžiami tik tokie klausimai, kurių nereikalaujama argumentuoti ir dėl kurių negali būti paduodamas atskiras skundas

Atsižvelgiant į tai, kokius prašymus/pareiškimus CPK leidžia spręsti priimant rezoliuciją (žr. ankstesnę dalį), galima daryti išvadą, jog tai yra tik tokie klausimai, kurie išsprendžiami tenkinant šalies prašymą. Ieškinio priėmimas yra „tenkinamojo“ pobūdžio klausimas, nes teismas priimdamas ieškinį iškelia civilinę bylą. Tuo tarpu atsisakydamas priimti ieškinį teismas turi priimti motyvuotą nutartį (CPK 137 str. 3 d.), siekiant, kad šalis būtų informuota, kodėl yra atsisakoma priimti jos pareiškimą ir sudaryti atitinkamas sąlygas apskusti teismo nutartyje pateiktus atsisakymo motyvus atskiruoju skundu (CPK 137 str. 5 d.).

Būtent tai yra viena iš priežasčių, kodėl rezoliucija yra neskundžiama – joje, priešingai nei nutartyje, nėra motyvų (ir atvirškščiai, būtent dėl to, kad teismo sprendimas (plačiąja prasme) yra neskundžiamas, jį ir galima įforminti rezoliucija). Taigi rezoliucija įstatyme ir leidžiama spręsti tik klausimus, dėl kurių, iš esmės, negali kilti šalių ginčas, nes kitu atveju viena iš proceso šalių negalėtų tinkamai įgyvendinti savo teisės į apeliaciją – t. y. nebūtų susipažinusi su teismo motyvais, kuriuos galėtų skusti.

³ Išskyrus nemokumo bylas - LR juridinių asmenų nemokumo įstatymas įtvirtina, jog pareiškimai dėl nemokumo bylos iškelimo yra priimami nutartimi (19 str. 1 d.); taip pat jog nemokumo bylos yra iškeliamos nutartimi (25 str. 1 d.) bei ši nutartis yra skundžiama tiesiogiai Lietuvos apeliaciniam teismui (25 str. 3 d.).

Pažymėtina, jog sistemiskai aiškinant CPK normas, jeigu rezoliucija visgi būtų skundžiama, apeliacinės instancijos teismas rezoliucijos priėmimą turėtų laikyti absoliučiu negaliojimo pagrindu, nes pagal CPK 329 str. 2 d. 4 p. tokiu yra laikomas sprendimas ar nutartis be motyvų.

b) Priimant rezoliuciją įgyvendinamas teisminės gynybos prieinamumo principas

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas teisės į teisminę gynybą principas (30 str. 1 d.) (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992). Vienas iš pažeistų teisių gynybos būdų yra būtent civilinės bylos iškėlimas ir išnagrinėjimas, todėl rezoliucija išsprendžiamas ieškinio priėmimo klausimas yra tiesiogiai sietinas ir su teisminės gynybos prieinamumo principu (Laužikas *et al.*, 2005, p. 13). Priimdamas ieškinį rezoliucija, teismas nėra įpareigotas surašyti priimamo sprendimo motyvus (kurie, kaip minėta, būtų būtini, jei ieškinio priėmimo klausimas būtų sprendžiamas nutartimi), todėl ieškinio priėmimo klausimas yra išsprendžiamas sąlyginai greitai, nėra sudaromos neadekvačios, neproporcingos kliūtys siekiant ginčo šaliai pasinaudoti teismine gynyba. Taip, be kita ko, užtikrinant ir proceso (ar bent jo pradžios) greitumą ir operatyvumą, kuris taip pat laikytinas viena iš teisės į teisingą bylos nagrinėjimą dalių, įtvirtintų ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 6 str. 1 d (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, 1950).

II. Teismų praktika dėl rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo

Rezoliucijos skundimo užuomazgas praktikai plėtotis galima išvelgti dar 2010 metais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje AB „Mažeikių nafta“ v. Liberty Mutual Insurance Europe Limited ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje). Svarbu, jog šioje byloje nebuvo kilęs klausimas dėl rezoliucijos apskundimo – pirmosios instancijos teismas nutartimi atsisakė priimti ieškinį, kadangi nusprendė, kad šalys sutartyje numatė ginčus dėl tam tikrų klausimų nagrinėti arbitraže. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas nutartį panaikino ir perdavė ieškinio priėmimo klausimą spręsti iš naujo. Šią nutartį apskundė potencialus atsakovas (potencialus, nes ieškinyš taip ir nebuvo priimtas), tad byloje kilo klausimas, ar toks asmuo turi teisę paduoti kasacinį skundą. Teismas nusprendė, jog taip – tokiu atveju atsakovas gali pasinaudoti šia teise, tačiau kartu pateikė ir papildomą išaiškinimą, kad: „<...> tuo atveju, **kai teisėjas priima ieškinį**, o šalys yra sudariusios susitarimą perduoti ginčą spręsti arbitražui, dėl tokios pirmosios instancijos teisėjo **nutarties apeliacinį skundą turi teisę paduoti ir atsakovas**.“ Ši papildoma LAT išvada yra kritikuotina dėl kelių aspektų (i) byloje buvo atsisakyta priimti ieškinį, taigi ieškinio priėmimo veiksmo ap-

skundimo klausimas apskritai nebuvo kilęs byloje; (ii) CPK aiškiai įtvirtina, kad ieškinio priėmimo klausimas yra išsprendžiamas rezoliucija, o ne nutartimi, tačiau LAT konstatuodamas galimybę apskūsti ir nutartį, kuria išsprendžiamas ieškinio priėmimo klausimas, plačiau nepakomentavo, kas konkrečiai turėta omenyje (ar tokiu atveju teismas turėtų bylos iškėlimo klausimą spręsti nutartimi, ar vis dėlto šiuo atveju tiesiog netiksliai įvardinta teismo sprendimo dėl ieškinio priėmimo procesinė forma). Šis LAT išaiškinimas tiesiogiai pasitelkiamas ir vėlesnėse bylose, kaip vienas iš argumentų, kad rezoliucija (nors išaiškiniame minima nutartis) gali būti skundžiama.

Teismai rezoliucijos apskundimo klausimą yra sprendę bylose, kuriose ieškinio priėmimo klausimas kilo dėl arbitražinio susitarimo. Autorių žiniomis, šiuo metu teismai nėra pateikę daugiau išaiškinimų dėl rezoliucijos apskundimo galimybės kitose bylose – t. y. kuriose ieškinio priėmimo klausimas būtų kilęs dėl kitos priežasties nei dėl arbitražinio susitarimo egzistavimo aplinkybės. Toliau analizuojamos dvi temai aktualios nutartys: 2013 metų Lietuvos apeliacinio teismo ir 2016 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, kuriose susiduriame su rezoliucijos apskundimo klausimu.

a) Bylą faktinės aplinkybės ir teismo motyvai

2013 metais Lietuvos apeliacinio teismo spęstoje byloje (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje), pirmos instancijos teismas ieškinį priėmė rezoliucija. Atsakovas atskiruoju skundu teismo prašė: (i) panaikinti pirmos instancijos teismo procesinį veiksma priimti ieškinį (t. y. panaikinti rezoliuciją) ir (ii) bylos proceso teisėtumo klausimą perduoti spręsti naujos sudėties pirmosios instancijos teismui. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė rezoliuciją panaikinti ir ieškinį palikti nenagrinėtą. Teismo motyvus galima suskirstyti į dvi dalis: (i) kol arbitražinis susitarimas galioja, tol ginčas iš esmės nenagrinėtinas teisme, o civilinės bylos iškėlimas teisme turi būti aiškinamas kaip užkertantis galimybę tolesnei bylos eigai CPK 334 str. 1 d. 2 p. prasme (ii) teismui konstatavus, kad apeliantas turėjo teisę paduoti atskirąjį skundą (nes yra užkertamas kelias tolimesnei bylos eigai ir, remiantis AB

„Mažeikių nafta“ v. Liberty Mutual Insurance Europe Limited ir kt. byloje pateiktu išaiškinimu, t. y., kad ir atsakovas turi teisę paduoti atskirąjį skundą dėl nutarties, kuria yra priimamas ieškiny), teismo manymu tikslinga ne tik panaikinti pirmosios instancijos teismo procesinį veiksma, bet ir ieškinį palikti nenagrinėtą, nes priešingas procesinis veiksmas prieštarautų proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principams.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 metais taip pat palaikė poziciją, kad rezoliuciją apskūsti atskiruoju skundu vis dėlto galima (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje). Šioje byloje faktinė situacija skiriasi – pirmosios instancijos teismas nutartimi patenkino atsakovo atskirąjį skundą dėl teismo rezoliucijos priimti ieškinį, savo priimtą rezoliuciją panaikino ir ieškinį paliko nenagrinėtą. Ieškovei padavus atskirąjį skundą, apeliacinės instancijos teismas panaikino nutartį ir

apeliacinį procesą nutraukė (argumentuodamas tuo, kad įstatymas aiškiai ir nedviprasmiškai reglamentuoja teisėjo rezoliucijos apskundimo negalimumą). Atsakovas pateikė kasacinį skundą. LAT, analogiškai kaip ir Lietuvos apeliacinis teismas, išaiškino, kad: (i) kai šalys yra sudariusios arbitražinį susitarimą, tol, kol toks arbitražinis susitarimas galioja, teismo nutartis, kuria konstatuojama, kad tarp šalių kilęs ginčas teisingas išskirtinai teismui, turi būti aiškinama kaip užkertanti galimybę tolesnei bylos eigai CPK 334 str. 1 d. 2 p. prasme; (ii) remiantis AB „Mažeikių nafta“ v. Liberty Mutual Insurance Europe Limited ir kt., byloje pateiktu išaiškinimu, ir atsakovas turi teisę paduoti atskirąjį skundą dėl nutarties, kuria yra priimamas ieškinys; (iii) ieškinio priėmimas teisme, kai šalys yra sutarusios tokį ginčą nagrinėti arbitraže, turėtų būti vertinamas kaip teismo procesinis veiksmas, kuriuo užkertama galimybė tolesnei bylos eigai ginčo šalių sutartame arbitraže, todėl atsakovei turi būti suteikiama teisė tokį procesinį veiksma atskiruojų skundu skųsti apeliacinės instancijos teismui bei reikalauti panaikinti šį procesinį veiksma bei atsisakyti priimti ieškinį ar ieškinį palikti nenagrinėtą (CPK 137 str. 2 d. 6 p., 296 str. 1 d. 9 p.); (iv) vien procesinio veiksmo įforminimas teisėjo rezoliucija neturėtų būti kliūtis atsakovei pasinaudoti teise į apeliaciją, nes klausimai, kurie CPK nustatytais atvejais sprendžiami teisėjo rezoliucija, taip pat gali būti išspręsti nutartimi (CPK 290 str. 6 d.). Todėl nustačius, kad ieškinio priėmimo buvo užkirsta galimybė nagrinėti bylą šalių pasirinktu būdu – ginčą spręsti ne teisme, o arbitraže, atsakovei turi būti suteikta galimybė tokį procesinį veiksma įforminusią rezoliuciją, kaip ir nutartį, apskųsti atskiruojų skundu apeliacinės instancijos teismui; (v) aiškinant, kad tokį procesinį veiksma įforminanti teisėjo rezoliucija turėtų būti skundžiama ne atskirai, o kartu su teismo sprendimu, t. y. į apeliacinį skundą įtraukiami motyvai dėl jų teisėtumo ir pagrįstumo, iš esmės būtų pažeistas proceso ekonomiško principas.

b) Teismo motyvų pagrįstumo analizė

Visų pirma, abejose bylose teismai, motyvuodami rezoliucijos apskundimo leidžiamumą, tiesiogiai remiasi AB „Mažeikių nafta“ v. Liberty Mutual Insurance Europe Limited ir kt. pateiktu išaiškinimu. Šiame straipsnyje jau anksčiau buvo kritikuotas LAT pasisakymas šioje byloje, nes nebuvo detaliau paaiškinta, kodėl teigiama, kad ieškinys yra priimamas nutartimi (dėl kurios skundą gali paduoti ir atsakovas), o ne rezoliucija.

Antra, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškina, kad „<...vien procesinio veiksmo įforminimas teisėjo rezoliucija neturėtų būti kliūtis atsakovei pasinaudoti teise į apeliaciją, nes klausimai, kurie CPK nustatytais atvejais sprendžiami teisėjo rezoliucija, taip pat gali būti išspręsti nutartimi (CPK 290 str. 6 d.)“. Tačiau šis LAT argumentas yra kritikuotinas, nes nagrinėjamu atveju klausimas nebuvo išspręstas nutartimi. Žinoma, tokių atvejų nereikėtų painioti su situacija, kai teismai išsprendžia klausimą netinkamu procesiniu

veiksmu – pavyzdžiui priima rezoliuciją vietoje nutarties. Būtent tokia situacija buvo sprendžiama byloje (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje), kurioje teismui priėmus ieškinį rezoliucija, atsakovai pateikė prašymą dėl ieškinio palikimo nenagrinėto, kaip neteisingo Lietuvos teismams. Teismas rezoliucija atmetė atsakovų pateiktą prašymą, atsakovai pateikė atskirąjį skundą, kuriuo prašė panaikinti teismo procesinį veiksmą – rezoliuciją, kuria buvo atmetas prašymas dėl ieškinio palikimo nenagrinėto. Teismas skundžiama nutartimi atsakovų atskirąjį skundą atsisakė priimti, nurodęs, kad rezoliucija pagal imperatyvias įstatymo nuostatas yra neskundžiama, be to, neužkerta kelio teisminiam bylos nagrinėjimui. Tačiau, kadangi šiuo atveju teismas atsisakydamas priimti prašymą dėl ieškinio palikimo nenagrinėto turėtų priimti nutartį, o ne rezoliuciją, dėl šios priežasties t. y. teismo pasirinkto netinkamo procesinio veiksmo, turi būti leidžiama skųsti rezoliuciją, būtent tokį išaiškinimą pateikė ir teismas.

Trečia, Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje teismas konstatavo, kad tikslinga ne tik panaikinti pirmosios instancijos teismo procesinį veiksmą (t. y. rezoliuciją), bet ir ieškinį palikti nenagrinėtą. Teismui priėmus ieškinį yra tik trys galimi scenarijai, kaip byla gali baigtis: (i) teismas išsprendžia bylą iš esmės priimdamas sprendimą (CPK 259 str. 1 d.), (ii) teismas palieka pareiškimą nenagrinėtą (CPK 296 str.), (iii) teismas nutraukia bylą (CPK 293 str.). Kadangi CPK neįtvirtina tokio procesinio veiksmo kaip rezoliucijos panaikinimas, kyla klausimas kokiu tikslu ir kokias pasekmes sukuria panaikinama (tuo labiau, skundžiama) rezoliucija, jei teismas vis vien palieka ieškinį nenagrinėtą, o tokio paties rezultato galima pasiekti ne skundžiant rezoliuciją, o teikiant prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą.

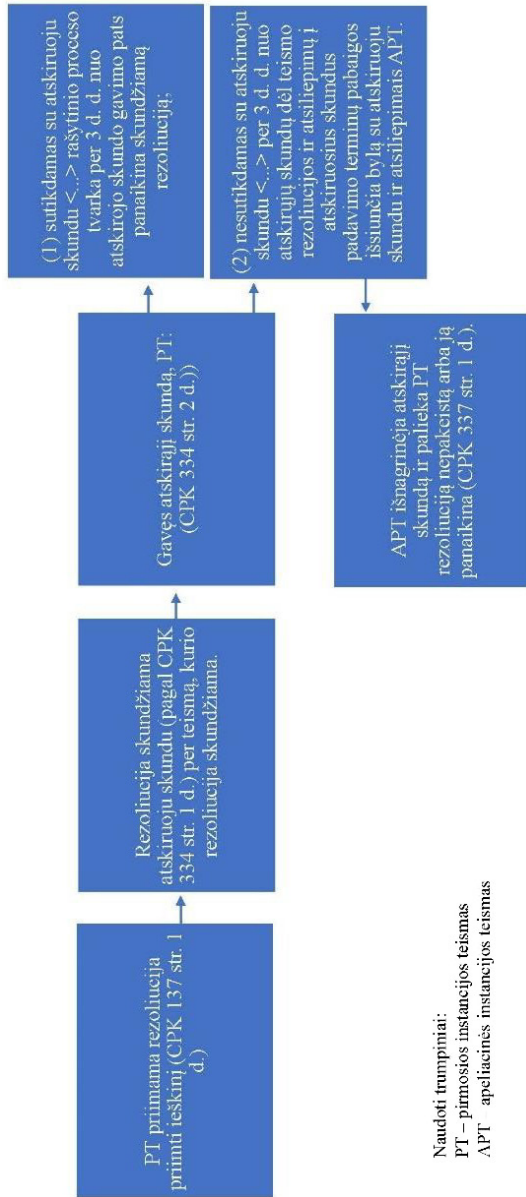
Ketvirta, abejuose nutartyse teismai, savo motyvuose atkreipia dėmesį į proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principus, taip leisdami suprasti, jog skundžiant rezoliuciją atskirai, procesas vyksta greičiau.

Toliau, siekiant pagrįsti, kad rezoliucijos apskundimas neįgyvendina LAT praktikoje nurodytų tikslų, pateikiame rezoliucijos apskundimo ir prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesų palyginimą .

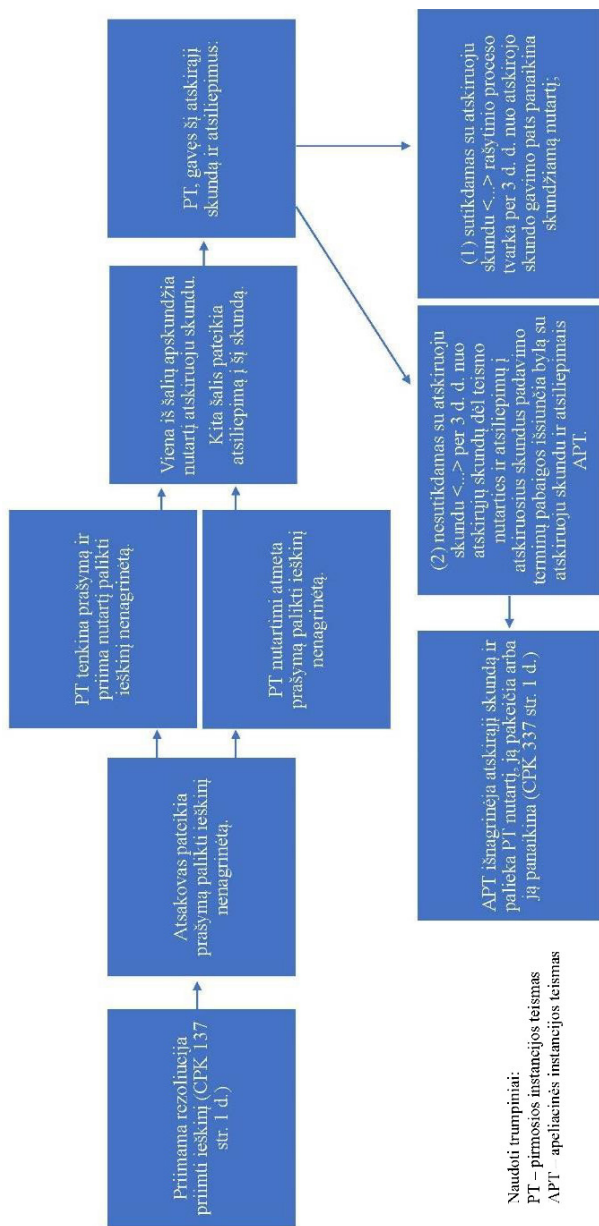
III. Rezoliucijos apskundimo ir prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesai

a) Rezoliucijos apskundimo ir prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesų palyginimas

Kaip jau minėta, tuos pačius tikslus, kurių siekiama apskundžiant rezoliuciją, galima pasiekti ir pateikus prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, todėl tikslinga palyginti šiuos procesus kartu ir įvertinti, ar tikrai apskundžiant rezoliuciją efektyviau įgyvendinami proceso ekonomiškumo ir koncentracijos principai.

1 paveikslas. Rezolucijos skundimo atskiraisiais skundais procesas

2 paveikslas. Galimas prašymo palikti ieskinį nenagrinėtą procesas

Kaip matyti iš pateiktos schemos (1 pav.), rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo ir nagrinėjimo procesas iš esmės vyksta įprasta atskirųjų skundų (kurie, kaip minėta, pagal įstatymą gali būti pateikiami tik dėl nutarčių) nagrinėjimo tvarka: (i) priimama rezoliucija priimti ieškinį (CPK 137 str. 1 d.), (ii) atsakovas apskundžia šią rezoliuciją atskiruoju skundu per teismą, kurio priimta rezoliucija yra skundžiama (CPK 334 str. 1 d.), (iii) gavęs šį skundą pirmosios instancijos teismas: a) sutikdamas su atskiruoju skundu <...> rašytinio proceso tvarka per tris darbo dienas nuo atskirojo skundo gavimo pats panaikina skundžiamą rezoliuciją ir išsiunčia nutarties kopiją byloje dalyvaujantiems asmenims (ko, aukščiau aptartose bylose, nebuvo); b) nesutikdamas su atskiruoju skundu <...> per tris darbo dienas nuo atskirųjų skundų dėl teismo rezoliucijos ir atsiliepimų į atskiruosius skundus padavimo terminų pabaigos išsiunčia bylą su atskiruoju skundu ir atsiliepimais į atskirąjį skundą apeliacinės instancijos teismui, (iv) apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs skundą ir atsiliepimus, pagal CPK 337 str. arba a) palieka pirmosios instancijos teismo rezoliuciją galioti, arba b) ją panaikina. Kitoje schemeje (2 pav.) pavaizduotas galimas prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą nagrinėjimo procesas: (i) priimama rezoliucija priimti ieškinį (CPK 137 str. 1 d.), (ii) atsakovas pateikia prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą (atskirai, arba kartu su atsiliepimu į ieškinį), ieškovas, jei aktualiu klausimu nebuvo pateikęs nuomonės ieškinyje, pateikia atsiliepimą į šį prašymą, (iii) pirmosios instancijos teismas arba a) tenkina prašymą ir priima nutartį palikti ieškinį nenagrinėtą, arba b) priima nutartį atsisakyti palikti ieškinį nenagrinėtą, (iv) šalis nesutinkanti su teismo nutarties motyvais, gali apskusti nutartį atskiruoju skundu, (v) prasideda įprastas atskirųjų skundų nagrinėjimo procesas.

Toliau pateikiame esminius skirtumus tarp rezoliucijos priimti ieškinį skundimo atskiruoju skundu ir prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesų.

Pirma, iš analizuotų teismų praktikos pavyzdžių matyti, kad teismui leidus skūsti rezoliuciją priimti ieškinį, pirmosios instancijos teismas iš esmės nenagrinėjo ginčijamo klausimo – bylos priskirtinumo teismui ar arbitražui, dėl kurio ir buvo teikiamas atskiras skundas. Taip yra todėl, kad pirmosios instancijos teismas turi vertinti skundą dėl jo paties priimtą rezoliucijos – „nutarties“, kurioje nėra jokių motyvų. Sunku sutikti su teismų argumentu, jog neleidus apskūsti rezoliucijos, procesas prieštarautų ekonomiško ir koncentracijos principams, kai tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas atlieka pirmosios instancijos teismo (klausimo sprendimo iš esmės), o ne apeliacinės (t. y. nutarties peržiūros) funkcijas.

Visai kitaip yra tuo atveju, kai paduodamas prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą. Abiem šalims pateikus savo poziciją ir pirmosios instancijos teisme tenkinus ar atsisakius tenkinti prašymą, teismas išsamiai įvertina abiejų šalių pateiktas aplinkybes, įrodymus ir klausimą išsprendžia motyvuota nutartimi. Apskundus šią nutartį atskiruoju skundu, apeliacinės instancijos teismas jau atlieka peržiūros funkciją – įvertina ar pirmosios instancijos teismas priėmė teisingą sprendimą, taip užtikrinant, pirmiausia, teisės į teisingą teismo procesą įgyvendinimą.

Antra, akivaizdus prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą pranašumas matomas vien dėl to, kad jis nėra prieštaraujantis įstatymo normoms. CPK tiesiogiai įtvirtina, jog rezoliucija yra neskundžiama. Skundžiant rezoliuciją, kaip minėta anksčiau, yra ignoruojamos ir kitos įstatymo normos, kaip, tarkime CPK 329 str. 2 d. 4 p., kuriame numatyta, jog nutartis (sprendimas) be motyvų yra absoliučiu negaliojimo pagrindu. Taigi, skundžiama rezoliucija, jeigu jai būtų taikomos visos analogiškos nutarties apskundimui normos, turėtų būti panaikinama ir ieškinio priėmimo klausimas turėtų būti grąžinamas nagrinėti į pirmosios instancijos teismą (CPK 327 str. 1 d. 1 p.). Pateikiant prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, turime visiškai kitokią situaciją – šalys byloje gali pateikti įvairius prašymus (CPK 110 str., 112 str. ir kt.), kuriuos teismas išsprendžia nutartimis (CPK 290 str., 1 d.). Taigi prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesas atitinka įstatymo nuostatas.

Trečia, kaip neigiamas aspektas pažymėtinas ir kylantis neaiškumas dėl terminų – nėra aišku, per kiek laiko rezoliucija galėtų būti apskundžiama – ar turėtų būti laikomasi 7 dienų termino, skaičiuojamo nuo rezoliucijos priėmimo, ar nuo ieškinio kopijos gavimo dienos⁴, ar, galbūt, termino apskaičiavimui turėtų būti taikomos dar kitos (nežinomos) taisyklės. Tuo tarpu prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą (nediskutuojant apie galimybę jį pateikti ir tolesnėje proceso eigoje) gali būti pateikiamas per atsiliepimui pateikti nustatytą terminą, kuris pradedamas skaičiuoti nuo ieškinio kopijos įteikimo dienos⁵.

Tam tikrais atvejais šie procesai ir gali būti labai panašūs – pirmosios instancijos teismui pačiam tenkinus atskirąjį skundą ir panaikinus rezoliuciją, taip pat, kaip ir tenkinus prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, pasiekiamas tas pats rezultatas – ieškinys paliekamas nenagrinėtas. Vis dėlto, tai taip pat tik patvirtina, jog rezoliucijos apskundimo procesas nėra pranašesnis – tą patį tikslą galima pasiekti ir neaiškinant įstatymo normų *contra legem*.

b) Proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo principai versus teisė būti išklaustam

Proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo principai neabejotinai, yra svarbi teisingo teismo proceso dalis. Šie principai, įtvirtinti EŽTK 6 str. 1 d., taip pat numatyti ir CPK 7 str. Minėtų principų įgyvendinimas padeda užtikrinti, kad procesas nebūtų

⁴ Pagal CPK 335 str. 2 d. skaičiuojama nuo rašytinės nutarties patvirtintos kopijos įteikimo dienos, bet rezoliucijos patvirtinta kopija šalims nėra pateikiama.

⁵ Lyginant šiuos procesus, be kita ko, verta paminėti, jog šalis tiek vienu, tiek kitu atveju prašymą ar skundą turėtų pateikti kaip įmanoma skubiau, nes, jei šalis civilinės bylos nagrinėjimo proceso pradžioje neginčija arbitražinės išlygos buvimo, o aktyviai pati dalyvauja teismo procese, laikoma, jog arbitražinės išlygos buvo atsisakyti šios konkludentiniais veiksmais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-255-1075/2019).

vilkinamas, civilinė byla išspręsta kuo greičiau - tiek teismo, tiek ginčo šalių veiksmais, ir, kad ginčas būtų išspręstas kuo mažesnėmis sąnaudomis. Šie principai įgyvendinami numatant įvairius procesinius terminus (CPK 72-78 str., 142 str. ir kt.), baudas už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis (CPK 95 str., 106 str.) ir kitomis CPK normomis.

Galima daryti išvada, jog proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų taikymas padeda įgyvendinti vieną iš LR CPK 2 str. įtvirtintų civilinio proceso tikslų - kuo greičiau ir kaip įmanoma mažesniais resursais atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje), ko ir siekia teismai, leisdami apskūsti rezoliuciją priimti ieškinį. Vis dėl to, būtina paminėti, jog šių principų reikšmė ir taikymas negali būti laikomi absoliučiais ir kiekvienu atveju teismas, visų pirma, privalo užtikrinti teisingą teisminį bylos išnagrinėjimą.

Teisė į teisingą teismą yra ir EŽTK saugoma vertybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje). Jos garantija, bet kita ko, laikoma ir teisė būti išklausytam. Šis principas galioja abiem ginčo šalims ir yra įgyvendinamas ir CPK normomis (CPK 11 str., 117-134 str., 235 str. ir kitose⁶), taip pat, atskirais atvejais jo pažeidimas gali būti laikomas ir pagrindu panaikinti teismo sprendimą apeliacine ar kasacine tvarka (CPK 329 str. 3 d. 1 p., CPK 360 str.). Ši principą įgyvendinti padeda ir galimybė išdėstyti savo poziciją teismo posėdyje (CPK 15 str., 153 str., 186 str. ir kt.), taip pat ir pateikti atsiliepimus, prašymus ir kitokius procesinius dokumentus, kuriais siekiama atsikirsti į kitos šalies pareiškimus ir pan. (CPK 142 str., 318 str., 335 str. 2 d. ir kt.) (Mikelėnas *et al.* 2020, p. 114).

Autorių nuomone, šios teisės įgyvendinimo forma galėtų būti ir galimybė pateikti motyvuotą atskirąjį skundą, kuriuo pagrįstai „atsikertama“ į šalies nuomone, neteisingas pirmosios instancijos teismo nutarties motyvus. Vis dėlto, šalis negali to įgyvendinti, kai yra skundžiama rezoliucija, kadangi, rezoliucijoje nėra nurodomi jokie motyvai. Taip iš esmės apsunkinama tiek skundžiančios šalies, tiek teismo padėtis – gali kilti sunkumų pateikiant ir vertinant aplinkybes bei argumentus, kadangi negalima apskūsti konkrečių pirmosios instancijos teismo motyvų – iš esmės vis vien naudojamosi atsikirtimais į ieškovo pateiktus reikalavimus (kaip yra pateikiant prašymą ar atsiliepimą, o ne atskirąjį skundą) ir yra vertinami būtent pastarieji, o ne pačios teismo rezoliucijos pagrįstumas ir teisingumas. Taigi, nors teisė būti išklausytam, sąlyginai ir yra įgyvendinama, bet yra įgyvendinama nepakankamai efektyviai.

Taip pat, galima pastebėti ir kliūčių, kurių atsiranda ieškovui būti išklausytam. Kaip jau minėta, lyginant procesus, atsakovo atsiliepimas, rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo procese, yra gaunamas ir nagrinėjamas tik jau apeliacinės instancijos teisme

⁶ Pavyzdžiui, CPK 117-132 str. įtvirtintos įvairios procesinių dokumentų įteikimo taisyklės, kurios užtikrina asmens galimybę susipažinti su šiais dokumentais ir pateikti savo poziciją šiais klausimais; 133 ir 134 str. įtvirtinta šaukimų ir pranešimų įteikimo tvarka, užtikrinant asmeniui teisę išsakyti savo poziciją teismo posėdyje ar atlikti tam tikrus procesinius veiksmus; 253 str. reglamentuojamos baigiamosios kalbos, kuriose pasisako ginčo šalys, ir kt.

(pagal CPK 334 str. 2 d. 2 p., t. y. nors jis pateikiamas pirmosios instancijos teismui, tačiau pirmosios instancijos teismas jo nenagrinėja ir nevertina, o persiunčia apeliacinės instancijos teismui). Dėl šios priežasties, jeigu ieškinyje nebuvo pateikta šio pozicija dėl, tarkime, arbitražinio susitarimo nebuvimo, pirmosios instancijos teismui panaikinus rezoliuciją, ieškovas pirmosios instancijos teismo gali likti neišklausytas. Tuo tarpu, pateikus prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, teismas, vadovaudamasis lygiateisiškumo ir rungimosi principais, turėtų pirma sužinoti ieškovo poziciją ginčijamu klausimu ir tik tada priimti motyvuotą sprendimą dėl prašymo tenkinimo, taip užtikrinant abiejų šalių lygias teises būti išklaustytais.

Be kita ko, ir kitais aspektais apskritai galima dvejoti dėl koncentruotumo ir ekonomiškumo principų tinkamo įgyvendinimo, leidžiant apskųsti rezoliuciją. Kaip jau minėta, iš esmės šis procesas beveik visada pasiekia apeliacinės instancijos teismą, kuris nagrinėja šį skundą kaip pirmos instancijos teismas. Taigi, tikėtina, jog bus pasitelkiami jau dviejų teismų resursai, taigi, ne tik ginčas yra sprendžiamas per, tikėtina, didesnę skaičių teismo posėdžių, bet taip pat tiek valstybės, tiek pačių šalių, tikėtina, proceso metu patirtos išlaidos bus kur kas didesnės.

Atsakovui nesutinkant su bylos iškėlimo faktu ir paduodant prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą pasiekiami naudingesni rezultatai, negu skundžiant rezoliuciją priimti ieškinį.

1. Svarbiausias argumentas palaikantis šią poziciją – pateikus prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, apeliacinės instancijos teismas atlieka savo funkciją – t. y. peržiūri pirmos instancijos teismo nutartį (kurioje motyvuotai pasisakoma, kodėl atsisakoma tenkinti prašymą), o ne rezoliuciją be motyvų, atlikdamas iš esmės pirmos instancijos teismo funkciją.
2. Autorių neįtikina teismų motyvai dėl rezoliucijos apskundimo atitikties proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo principams. Tam, kad būtų galima įgyvendinti asmens teisę į teisingą teismą ir užtikrinti tinkamą bylos išnagrinėjimą, negalima proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principų laikyti absoliučiais, kaip tai padarė teismai leisdami skųsti rezoliuciją, kuria išsprendžiamas ieškinio priėmimo klausimas. Būtina užtikrinti šalių lygiateisiškumą bei galimybę susipažinti su teismo motyvais ir kitų teisės į teisingą teismo procesą elementų įgyvendinimą, kurie ne visada galimi rezoliucijos priimti ieškinį skundimo procese.
3. Atliktos lyginamosios analizės duomenys įrodo, kad daug naudingiau yra pasiūlyti įstatymui neprieštaraujančią gynybos priemonę – prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, taip ne tik įgyvendinant aukščiau minėtus tikslus, bet taip pat ir neprarandant galimybių įgyvendinti proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principus.
4. Autorių nuomone, teismai turėtų pakeisti esamą praktiką (nors ji ir nėra gausi) ir išaiškinti, kaip tai nurodyta ir CPK, kad rezoliucija visais atvejais yra neskundžiama. Gavę šalių atskiruosius skundus dėl rezoliucijos panaikinimo, teismai

turėtų traktuoti tokius skundus kaip prašymus dėl ieškinio palikimo nenagrinėto ir, išklačius priešingos šalies nuomonės, išspręsti šį klausimą priimant nutartį palikti ieškinį nenagrinėtą arba atsisakyti tenkinti prašymą dėl ieškinio palikimo nenagrinėto.

Tarptautiniai teisės norminiai aktai:

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14 (1950). *Valstybės žinios*, 2011, 156-7390;

Lietuvos teisės norminiai aktai:

2. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014;
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 2002, 36-1340;

Specialioji literatūra:

4. Laužikas, E., Mikelėnas, V., Nekrošius, V. (2005). *Civilinio proceso teisė. II tomas*. Vadovėlis, Vilnius: Justitia;
5. Mikelėnas, V. et al. (2020). *Civilinio proceso teisė. Bendroji dalis. 1 knyga*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;

Teismų praktika:

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-64/2010.
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-938/2013;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-76-421/2016;
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-614-241/2016;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111-701/2018;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-16-313/2019;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-255-1075/2019

REZOLIUCIJOS PRIIMTI IEŠKINĮ APSKUNDIMO PROBLEMATIKA

Santrauka

Šiame straipsnyje analizuojami probleminiai rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo aspektai. Atsižvelgus į klausimus, kuriuos CPK leidžia spręsti rezoliucija, akivaizdu, jog tai yra tik tokie klausimai, kurių nereikalaujama argumentuoti ir dėl kurių negali būti paduodamas atskirasis skundas (t. y. įtvirtintas rezoliucijos neskundžiamumas). Sprendžiant klausimą rezoliucija įgyvendinamas teisminės gynybos prieinamumo principas – klausimas yra išsprendžiamas sąlyginai greitai (teismas nėra įpareigotas surašyti priimamo sprendimo motyvus), nėra sudaromos neadekvačios, neproporcingos kliūtys siekiant ginčo šaliai pasinaudoti teismine gynyba.

Nors šiuo metu teismų praktikoje rezoliuciją buvo leista skųsti tik bylose kuriose atsakovai kvestionavo ieškinio priėmimą dėl to, kad šalys buvo sudariusios arbitražinę susitarimą, autorių nuomone, ši praktika neturėtų tapti įprasta. Detali rezoliucijos priimti ieškinį apskundimo ir prašymo palikti ieškinį nenagrinėtą procesų lyginamoji analizė, leidžia daryti išvadą, kad leidimas apskųsti rezoliuciją nėra pagrįstas ir reikalingas. Dėl šios priežasties kritikuojami teismų motyvai, jog neleidus skųsti rezoliucijos, būtų prieštaraujama proceso ekonomiškumo ir koncentracijos principams. Tokie patys ir dar naudingesni rezultatai gali būti pasiekiami ne skundžiant rezoliuciją ir *contra legem* aiškinant CPK normas, o teikiant prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą. Pastaruoju atveju, apeliacinės instancijos teismas atlieka savo funkciją – t. y. peržiūri pirmos instancijos teismo nutartį, o ne rezoliuciją be motyvų, atlikdamas iš esmės pirmos instancijos teismo funkciją.

Pateikus prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą taip pat užtikrinamas šalių lygiateisiškumas bei galimybė susipažinti su teismo motyvais ir kiti teisės į teisingą teismo procesą elementai, kurie ne visada galimi rezoliucijos priimti ieškinį skundimo procese. Dėl šios priežasties, autorių nuomone, teismai gavę šalių atskiruosius skundus dėl rezoliucijos panaikinimo, turėtų traktuoti tokius skundus kaip prašymus dėl ieškinio palikimo nenagrinėto ir, išklausius priešingos šalies nuomonės, išspręsti šį klausimą priimant nutartį palikti ieškinį nenagrinėtą arba atsisakyti tenkinti prašymą dėl ieškinio palikimo nenagrinėto.

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE APPEAL AGAINST THE RESOLUTION BY WHICH A QUESTION OF THE ACCEPTANCE OF A STATEMENT OF CLAIM IS RESOLVED

Summary

This article is dedicated to analyse the problematic aspects of the appeal against the resolution by which a question of the acceptance of a statement of claim is resolved. Given the issues that the Civil procedure code allows to be resolved by a resolution, it is clear that these are only issues that are not required to be reasoned and cannot be the subject of a separate appeal (i.e. it is established that the resolution is not appealable). The resolution implements the principle of access to justice – the issue is resolved relatively quickly (the court is not obliged to state its reasons for the decision), it does not create inadequate, disproportionate obstacles to the party of the dispute to use judicial protection.

Although so far the case law allowed the resolution to be appealed only in cases where the defendants questioned the acceptance of a statement of claim because of the arbitration clause between the parties, the authors consider that this practice should not become habitual. A detailed comparative analysis of the appeal against the resolution by which a question of the acceptance of a statement of claim is resolved and the request to leave petition unconsidered proceedings leads to the conclusion that permission to appeal against the resolution is not justified and necessary. Consequently, the courts' reasoning that not allowing to appeal against the resolution would run counter to the principles of procedural economy and concentration is criticisable. The same objectives can be achieved not by appealing against the resolution and interpreting the norms of Civil procedure code *contra legem* but by requesting to leave petition unconsidered. In the latter case, the appellate court performs its function - i. e. review the ruling of the court of first instance, rather than the resolution, with no motives, essentially acting as a court of first instance.

A request to leave petition unconsidered also ensures equality of parties, access to court reasoning and other elements of the right to a fair trial, which are not always possible in a process of the appeal against the resolution by which a question of the acceptance of a statement of claim is resolved. For this reason, in the authors' opinion, the courts should deal with such appeals as requests to leave petition unconsidered and, after hearing the opposing party, resolve the issue by a ruling for the petition to be left unconsidered or refusing to grant the request.